

A85/33a

12 juli 1985

DE BULGAARSE BOERENPARTIJ: EEN COMMUNISTISCH LOKAAS I.

De Bulgaarse Agrarische Nationale Unie (BZNS), de enig toegestane politieke partij in Bulgarije naast de communistische partij (BKP), treedt de laatste jaren herhaaldelijk op de voorgrond door contacten met niet-communistische partijen en organisaties in het Westen. Ook geeft de Unie regelmatig acte de presence op internationale bijeenkomsten die in het teken staan van vrede en veiligheid.

Deze boerenpartij afficieert zich als een onafhankelijke politieke partij met een grote traditie. In dit eerste deel van een serie van twee FOCUSSEN over de BZNS wordt echter aangetoond dat de Unie in de praktijk geheel onderworpen is aan en gecontroleerd wordt door de BKP en ten onrechte pretendeert een van de oudste agrarische organisaties in Europa te zijn.

DE BULGAARSE BOERENPARTIJ: EEN COMMUNISTISCH LOKAAS. I

Voorgeschiedenis van de BZNS

De Bulgaarse Agrarische Nationale Unie (Bulgarski Zemedelski Naroden Suyuz, BZNS) pretendeert de rechtmatige voortzetting te zijn van de oude Agrarische Associatie, die in 1899 werd opgericht door Dimitër DRAGIEV. Bij de rechtmatigheid van deze pretentie kunnen - zoals al eens eerder is aangetoond - , de nodige vraagtekens worden gezet. De Associatie was politiek neutraal en min of meer opgezet als een belangenorganisatie voor boeren. Onder het leiderschap van de tegenwoordig uitbundig bewierookte Alexander STAMBOLISKY** nam zij al gauw de naam aan van Bulgaarse Agrarische Unie (BZS).

Bij de parlamentsverkiezingen van 1919 kwam de Unie als grootste partij uit de bus. Samen met de nationalist en de liberale progressieve partijen werd een coalitieregering gevormd, die echter een jaar later al uit elkaar viel. Van 1920 tot 1923 regeerde de Agrarische Unie vervolgens alleen, in welke periode een sterk op de agrarische belangen gerichte politiek werd gevoerd. Door tegenstanders werd deze periode wel eens aangeduid als de tijd van "de groene dictatuur".

De Unie joeg zo tal van niet-agrarische groeperingen tegen zich in het harnas. Dat leidde er uiteindelijk toe dat de regering in juni 1923 door een staatsgreep van officieren, rechtse politici en hofkringen omver werd geworpen.

Boeren-leider STAMBOLISKY werd enkele dagen later vermoord.

De zeer kleine Bulgaarse Communistische Partij (BKP), die eerder een aanbod van STAMBOLISKY tot samenwerking had afgeslagen, trachtte zich in het conflict aanvankelijk neutraal op te stellen. Er was een fors ingrijpen van de Komintern voor nodig om de BKP te dwingen de zijde van de Unie te kiezen. De tegensputtende partijtop werd vervangen door een nieuwe leiding die steun gaf aan de boerenopstand van 1923, welke uitliep op een volslagen mislukking.

Hoe de hedendaagse CP-top deze weinig verheffende episode poogt te verklaren, blijkt uit de geschriften van president en partijleider Todor ZHIVKOV: "Doordat de communisten en de boeren onderling verdeeld waren en tegen elkaar opgezet, werden zij in 1923 door de monarchistisch-fascistische reactie verslagen. Om het bourgeois-regiem te kunnen omverwerpen, werd een verbond tussen hen een historische noodzaak"*** .

Dit "historisch noodzakelijke verbond" werd in de loop van de jaren twintig inderdaad tot stand gebracht, met dien verstande dat de BKP ging samenwerken met een links-radical vleugel van de

**Het onderkomen van de BZNS in Sofia draagt bijvoorbeeld de naam "Alexander STAMBOLISKY-huis" (memorial home). In 1980 werd de 100ste geboortedag van STAMBOLISKY met veel ophef gevierd.

***Todor ZHIVKOV, Vrede, democratie en socialisme, Amsterdam 1981, p. 135

Unie, de "Alexander STAMBOLISKY Boeren Unie", gewoonlijk aangeduid als Pladne (de naam van haar partijblad). Deze radicale factie scheidde zich in 1931 officieel af van de BZS en werkte onder leiding van de broers Petko en Nikola PETKOV, met de communisten samen in het Volksfront van 1936 en het Vaderlands Front van 1942. De gematigde Unie zocht in die tijd contact met de "burgerlijke" partijen, waarmee ze regelmatig de regeringsverantwoordelijkheid ging delen.

Het Vaderlands Front.

Op 17 juli 1942 zond het in Moskou gevestigde radiostation Radio Hristo Botev een door de BKP opgesteld "politiek program voor een Vaderlands Front" uit. Dit was het signaal tot de door Moskou gefinancierde oprichting van het Vaderlands Front, waarin zich de partijen verenigden die zich afzetten tegen Bulgarije's keuze ten gunste van nazi-Duitsland. Naast de BKP maakten ook de Pladne, de sociaal-democraten en de Zveno deel uit van het Front.

De partizanenstrijd van het Front kreeg pas kans van slagen, nadat de Sovjet-Unie op 5 september 1944 Bulgarije de oorlog had verklaard. Een week later bracht het Vaderlands Front de regering onder leiding van een Unie-premier ten val, waarna door de Frontleden een coalitieregering gevormd werd met de BKP in sleutelposities.

De volgende stap van de communisten was de eliminatie van de andere Front-partners. Het eerst werd de Zveno uit het Front gewerkt, omdat deze groep geen aparte klasse heette te vertegenwoordigen en vervolgens werden de sociaal-democraten gedwongen tot samengaan met de communisten, omdat volgens de BKP de ene arbeidersklasse niet vertegenwoordigd kon worden door twee partijen.

Gedesillusionneerd door de overheersende rol van de BKP trokken de meeste Pladne-aanhangers zich onder aanvoering van Nikola PETKOV in 1945 terug uit de regering en het Front. De oude Agrarische Unie gaf vervolgens haar volledige steun aan Nikola PETKOV, die toen leider werd van de officieel toegestane oppositie van de herenigde Bulgaarse Agrarische Unie.

PETKOV c.s. vroegen de geallieerde leiders, bijeen in Potsdam, garanties voor vrije verkiezingen in Bulgarije. Maar toen de Amerikaanse Senaat in de loop van 1947 besloot tot ratificatie van een vredesverdrag met Bulgarije, had de BKP de handen vrij om PETKOV's Unie uit te schakelen. De boerenleider werd opgepakt en korte tijd later geëxecuteerd, terwijl zijn Unie werd verboden.

Later, in 1971, werd de verhouding tussen beide officieel vastgelegd in de Bulgaarse grondwet. Daarin staat onder artikel 1.2 dat de BKP de leidende kracht is in staat en maatschappij. Vervolgens wordt onder 1.3 gezegd: "De Bulgaarse Communistische Partij staat aan het hoofd van de opbouw van een ontwikkelde socialistische maatschappij in de Volksrepubliek Bulgarije, in nauwe broederlijke samenwerking met de Bulgaarse Agrarische Unie".

Al vroeg gold de BZNS in het gehele oostblok als voorbeeld voor communistische samenwerking met niet-communisten. Tijdens een bezoek van Sovjet-leider CHROESTSJOV aan Bulgarije in 1962, zei deze over de BZNS en haar toenmalige leider Georgi TRAIKOV: "Ik wil graag speciaal wijzen op kameraad TRAIKOV, maar op de een of andere manier ken je hem niet en begrijp je niet wie hij is ... Hij leidt een boerenbeweging en hij is geen communist. Ik ben een communist, maar er is tussen ons geen verschil van mening over zaken met betrekking tot de opbouw van het socialisme. God geve ons meer van zulke niet-communisten ..."* . De tegenwoordige voorman van de BZNS, TANCHEV, gebruikt bij iedere gelegenheid waar de relatie tussen Unie en BKP ter sprake komt formules als; "de BZNS is een hechte en trouwe bondgenoot van de BKP, die de erkende leider is van ons volk".

De plaats van de Unie in het Bulgaarse systeem

Volgens de grondwet speelt de BZNS een belangrijke rol bij de opbouw van de socialistische Volksrepubliek. Daarbij moet evenwel aangetekend worden, dat de plaats, de taak en zelfs de omvang van de Unie duidelijk afgebakend zijn. Om met het laatste te beginnen; ten aanzien van het lidmaatschap van de BZNS geldt een soort "numerus fixus". Anders dan bij de BKP is een verdere groei van het ledental niet mogelijk, hetgeen echter in de officiële Bulgaarse propaganda veelal wordt verzwegen. Sedert 1957 telt de Unie onveranderlijk 120.000 leden. Nieuwe leden worden nog slechts opgenomen als vervanging van overledenen.

Officieel heet het dat Unie-leden gekozen en benoemd kunnen worden in alle belangrijke overheidsorganen. Alle kandidaten voor overheidsfuncties, dus ook BZNS-leden, worden echter via het nomenklatura-systeem uitgebreid gescreend door de BKP en staan na hun verkiezing cq. benoeming onder toezicht van de BKP.

In de praktijk is de BZNS-inbreng in de diverse hogere en lagere organen van tamelijk ondergeschikt belang. Nog steeds maakt de Unie deel uit van het Vaderlands front, een overkoepelend orgaan waarin alle politieke en maatschappelijke organisaties moeten samenwerken onder erkenning van de leidende rol van de BKP. In de Nationale vergadering (het parlement) zijn precies 25% (d.w.z. 100) van de zetels gereserveerd voor leden van de BZNS, die voorts tegenwoordig vier "lichtere" ministersposten mag bezetten. In de invloedrijke, 29-leden tellende Staatsraad, is de BZNS momenteel vertegenwoordigd door drie personen. Onder hen de voorman van de Unie, partijsecretaris Petur TANCHEV, die sinds 1974 eerste vice-voorzitter van de Bulgaarse Staatsraad is. Dezelfde functie werd voordien bekleed door TANCHEV's voorganger

*J.F. BROWN, Bulgaria under communist rule, London 1970, p.129

in de BZNS, Georgi TRAIKOV, die bovendien tevens voorzitter was van het Vaderlands Front. Deze laatste functie ging in 1974 niet over op TANCHEV.

De huidige boerenleider is daarentegen de functie gaan bekleden van voorzitter van de Raad voor Buitenlandse Betrekkingen, hetgeen reeds een indicatie is voor een wijziging in de taak die de BKP aan de BZNS heeft toebedacht. Met de komst van TANCHEV is de Unie namelijk een belangrijke rol gaan vervullen op het gebied van de buitenlandse politiek van Bulgarije. In het tweede deel van de FOCUS zal ingegaan worden op deze internationale rol van de BZNS.

Naarmate de Agrarische Unie de blik meer is gaan richten naar het buitenland, is de rol van de partij op het gebied van de landbouw afgenomen. Waren er ten tijde van het 32ste partijcongres van de Unie in 1971 nog naar schatting 20.000 leden actief in het management van coöperatieve boerderijen en zogenaamde agro-industriële complexen, tien jaar later was hun aantal gedaald tot 2000* .

Nadere bestudering van de openbare functies die door BZNS-leden worden bekleed, leert dat de belangrijkste van deze posten in handen zijn van een relatief kleine groep. Illustratief hiervoor mag de accumulatie van functies heten, die aangetroffen wordt bij Nikolay GEORGIEV. Hij is behalve secretaris van de Vaste Commissie (dagelijks bestuur) van de Unie**, ook voorzitter van de BZNS-fractie in het parlement, alsmede vice-voorzitter van het Vaderlands Front, vice-voorzitter van het Nationale Comité voor Bulgaars-Sovjet Vriendschap en vice-voorzitter van het Bulgaarse Balkan-Comité voor Begrip en Samenwerking.

Het is opvallend dat zulke vooraanstaande BZNS-leden goed vertegenwoordigd zijn in de Bulgaarse en Wereld Vredesraad, en vaak opduiken tijdens vredesconferenties, die in Europa regelmatig worden georganiseerd. In hun gezelschap treft men ook dikwijls vertegenwoordigers aan van het "International Department" van de BZNS. Het tweede deel van deze FOCUS zal daarom in hoofdzaak gewijd zijn aan de internationale contacten van de Agrarische Unie, onder meer ook met enkele politieke partijen uit Nederland.

*RFE-RL-Situation report 1-6-1981 "Bulgarian Agrarian Union Holds its 34th Congress".

**Zie voor de organisatie van de BZNS deel II van deze FOCUS.